

พิธีกรรมความเชื่อในการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา

พงศธร คัททมนัส* ศุภกฤษ เมธีโภคพงษ์** หนูม้วน ร่มแก้ว***

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่องพิธีกรรมความเชื่อในการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา ผ่านภาพยนตร์สารคดี เรื่อง ประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ทั้งก่อนและหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี และเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อภาพยนตร์สารคดี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดีคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาของสารคดี 2 ท่าน ด้านเทคนิคด้านสื่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว 2 ท่าน ด้านคุณภาพเสียง 2 ท่าน รวมผู้เชี่ยวชาญ ประเมินรวม 6 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินประสิทธิผลและความพึงพอใจ คือ ประชาชนที่อาศัย อยู่ในเขตหมู่ 1 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดี 2) แบบประเมินความรู้ความเข้าใจ ในภาพยนตร์สารคดี 3) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อภาพยนตร์สารคดี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพยนตร์สารคดี เรื่อง ประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนาที่มีความเชื่อเพื่อแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษของชาวล้านนา ในการประกอบพิธีกรรม จนกลายมาเป็นประเพณีที่สืบทอดต่อกัน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.78 ภาพยนตร์สารคดี เรื่อง ประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา และมีประสิทธิภาพจากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดีมาก
2. ดัชนีประสิทธิผลของภาพยนตร์สารคดีก่อนและหลังรับชม มีค่าเท่ากับ 0.80 กลุ่มตัวอย่างมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 80.26
3. ความพึงพอใจของประชาชนที่ได้ชมภาพยนตร์ ที่ได้ชมภาพยนตร์สารคดีมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ล้านนา, ภาพยนตร์สารคดี, พิธีกรรม, ความเชื่อ

*นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี สื่อ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2557

**อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Rite and Belief of Mod Meng Ghost Dance in Lanna

Pongsatorn Kantamanat* Supakrit Meteepokapong** Noomuan Romkeaw***

Abstract

This research aimed to create a documentary film about traditional media Mod Meng ghost dance in Lanna, to study the effectiveness of the documentary film before and after watching the film and to study the level of satisfaction of the audience with the documentary film. The samples to evaluate the efficiency included 6 experienced personnel, the film content, sound quality, and the quality of the film. The samples to evaluate the effectiveness and level of satisfaction were 30 people living in Moo 1, Tambon Changpuek, Muang, Chiang Mai. The research instruments were 1) a form for assessing the efficiency of the documentary film, 2) a form for assessing the effectiveness of the documentary film and 3) a form for assessing the level of satisfaction with the film. The statistical information obtained to analyse the data were: Mean (\bar{X}), Standard deviation (S.D.) and The effectiveness index (E.I.).

The findings are as follows:

- 1) The researcher can produce documentary tradition of the media Mod Meng ghost dance in Lanna. 2) The results showed that the documentary film had efficiency at a very good level ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.29)
- 2) with the effectiveness of the film, before and after the viewing, being equal to 0.8026 white that of a progressive learning, with increasing as percentage to 80.26
- 3) The level of satisfaction with the film was at the total average showing the highest level of satisfaction ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.43).

Keywords: Lanna, Documentary Film, Rite, Belief

* Student in Master of Arts Degree in Media and Communication Technology Program, Chiang Mai Rajabhat University, 2014

** Lecturer in Faculty of Science and Technology in Chiang Mai Rajabhat University.

*** Assistant Professor in Faculty of Education in Chiang Mai Rajabhat University.

บทนำ

การฟ้อนผีเป็นความเชื่อเพื่อแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษของชาวล้านนา ในแถบภาคเหนือ ซึ่งในภูมิภาคอื่น ก็มีพิธีกรรมความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ เช่นเดียวกัน เช่น การรำผีมอญในภาคกลาง การเล่นผีหิ้งกับผีโรงในภาคอีสาน สำหรับภาคเหนือมีประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง การเลี้ยงผีเจ้านาย เลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมเหล่านี้มีการสืบทอดต่อกันมาแต่ไม่ทราบแน่ชัดว่ามาจากต้นกำเนิดเดียวกัน หรือเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมทางความเชื่อเรื่องผี โดยพิธีกรรมนี้ไม่ได้เป็นพิธีกรรมทางศาสนา ไม่เกี่ยวข้องกับใดๆ กับพุทธศาสนา แต่เป็นความเชื่อของคนในสมัยโบราณที่นับถือผี ภูชาสิ่งที่ยังมองไม่เห็น (ชิตินัดดา จินาจันทร์ และวราภา เลหาเพ็ญแสง, 2547: 85) การฟ้อน “ผีมดผีเม็ง” ในจังหวัดเชียงใหม่ เกิดขึ้นจากแนวความคิดในเรื่องสังคมวัฒนธรรมของความเชื่อที่มีมานานจนเป็นพิธีกรรมต่างๆ ในภาคเหนือ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามสร้างรูปแบบ วิธีการ ที่ก่อให้เกิดวิถีในการรวมเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันโดยใช้พิธีกรรมให้เกิดความเชื่อ เช่น ในความเชื่อเรื่องผีมดผีเม็ง ที่ก่อให้เกิดพิธีกรรมในรูปแบบการฟ้อนและการสักการะเครื่องเช่น ไห้วต่อ ผีมดผีเม็ง ที่คอยปกป้องรักษาเชื่อเหล่ากอผู้ ลูกหลานให้ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข และให้นับรวมคนในท้องถิ่นให้ยึดถือการทำความคิด ไม่ทำผิดจารีต ประเพณี มีการสุมธูปเทียนใหญ่ เพื่อความสุข ความสบายใจ พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีมดผีเม็งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและผีเจ้านายในชุมชนของชาวล้านนา การให้ความหมายของพิธีกรรมเกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงดำเนินต่อไป ความเชื่อในความหมายของพิธีกรรมมักมีการลดบทบาทและลดความนิยมลงไปมาก โดยปัจจุบันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ความเชื่อของคนในท้องถิ่นแบบล้านนาได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผีบรรพบุรุษ และผีอื่นๆ ในสังคมล้านนา มีความหมายและความเชื่อของพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ส่งผลตามมาคือความต่อเนื่องในการสื่อสารหรือคนส่วนใหญ่ไม่สนใจพิธีกรรมและความเชื่อในพิธีกรรมการฟ้อนผีมดผีเม็งดังเช่นแต่ก่อน อีกทั้งยังขาดกลุ่มที่เก็บรวบรวม ข้อมูลประเพณีต่างๆ ในรูปแบบสื่อ โดยทั่วไปก็จะบันทึกในหนังสือและวารสาร หรือด้วยเก็บรวบรวมแบบตกหล่น เนื่องจากไม่ได้จารึกพิธีกรรมนี้ไว้ตั้งแต่อดีต อีกทั้งยังมีคนต่างถิ่น ต่างภูมิภาค ต่างวัฒนธรรมได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนของล้านนามากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านที่อยู่อาศัย การละเลยไม่ได้ปฏิบัติพิธีผีมดผีเม็งในสายตระกูลอย่างเคร่งครัดเหมือนในอดีต ตลอดจนมีวัฒนธรรมหลายๆ แห่งเข้ามาเปลี่ยนแปลงจนทำให้ไม่มีพิธีฟ้อนผีมดผีเม็งเหมือนแต่ก่อน และพิธีกรรมนี้มักมีค่าใช้จ่ายมากในการจัดแต่ละครั้งทำให้คนรุ่นหลังขาดความรู้ ความเข้าใจในประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งนี้

ดังนั้น การถ่ายทอดพิธีกรรมความเชื่อ ผ่านสื่อภาพยนตร์สารคดีประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา มีความจำเป็นที่จะผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์ และทำให้รู้ถึงความหมายของประเพณี

ที่สำคัญของชาวล้านนา ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัย พิธีกรรมความเชื่อในการฟ้อนผีมด ผีเม็ง แบบล้านนา รวมทั้งสื่อภาพยนตร์สารคดีเรื่องประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนาด้วย เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ในพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีของชาวล้านนา ซึ่งเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่ดึกดำบรรพ์ อันจะเป็นการ สร้างจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่แสดงถึงการสืบทอดการ เคารพต่อบรรพบุรุษคือการสอนให้คนประพฤติให้ถูกต้องตามจารีตประเพณี ซึ่งจะช่วยให้คนใน สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานความเชื่อในประเพณีที่มีความแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างสื่อภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับ พิธีกรรมความเชื่อในการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา
2. เพื่อหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของภาพยนตร์สารคดี ประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็ง
3. เพื่อหาความพึงพอใจของผู้ชมหลังการชมภาพยนตร์สารคดี ประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็ง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ใช้ภาพยนตร์สารคดีเพื่อทดสอบหาค่าประสิทธิภาพกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จากนั้น ได้ทดสอบประสิทธิผลและทดสอบความพึงพอใจกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทดสอบสื่อภาพยนตร์สารคดี โดย แสดงรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดี โดยใช้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหาจำนวน 2 คน ด้านเทคนิคการถ่ายภาพนิ่งจำนวน 1 คน ด้านเทคนิคการถ่ายภาพเคลื่อนไหว จำนวน 1 คน และเทคนิคด้านเสียงจำนวน 2 คน รวม 6 คน
2. กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลช้างเผือก หมู่ 1 อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 30 คน ได้ทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผลการทดสอบหาค่าเปรียบเทียบ จากโดยก่อนและหลังการชมภาพยนตร์สารคดี และความพึงพอใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็น แบบทดสอบหาค่าประสิทธิภาพ แบบทดสอบค่าประสิทธิผล และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยแสดงรายละเอียดดังนี้

1. ภาพยนตร์สารคดีประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา ได้จากการผู้วิจัยทำการศึกษาและ เก็บรวบรวมงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับงานวิจัย จากนั้น ได้ทำการผลิตภาพยนตร์สารคดีประเพณีฟ้อนผีมด ผีเม็งแบบล้านนา เพื่อใช้สำหรับเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. แบบทดสอบเพื่อหาค่าประสิทธิภาพของสารคดีเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ระดับดีมาก 5 คะแนน, ระดับดี 4 คะแนน, ระดับปานกลาง 3 คะแนน, ระดับน้อย 2 คะแนน, ระดับน้อยที่สุด 1 คะแนนนำไปเทียบกับเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด, (2546: 72)

3. แบบทดสอบเพื่อหาประสิทธิผลของภาพยนตร์สารคดีเป็น แบบปรนัยเลือกตอบ (Multiple Choices) 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ชมหลังชมภาพยนตร์สารคดี จำนวน 30 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ พึงพอใจมากที่สุด 5 คะแนน พึงพอใจมาก 4 คะแนน, พึงพอใจปานกลาง 3 คะแนน, พึงพอใจน้อย 2 คะแนน, พึงพอใจน้อยที่สุด 1 คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2546: 72)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อในการฟ้อนผีมดผีเม็ง
2. วิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบทภาพยนตร์สารคดี นำบทภาพยนตร์สารคดีมาเขียนกรอบแสดงเรื่องราวที่สมบูรณ์ของภาพยนตร์แต่ละเรื่อง โดยมีการแสดงรายละเอียดที่จะปรากฏในแต่ละฉากหรือแต่ละหน้าจอ

3. สร้างเครื่องมือตรวจสอบหาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความพึงพอใจของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และปรับปรุงแก้ไข

4. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิผล ก่อนและหลังรับชมภาพยนตร์สารคดีและหาความพึงพอใจภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี

5. นำข้อมูลที่ได้ไปใช้คำนวณและวิเคราะห์ค่าทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลของแบบทดสอบประสิทธิภาพ โดยการใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยก่อนนำไปใช้จะมีการหาคุณภาพของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการนำเครื่องมือรวบรวมข้อมูลกับวัตถุประสงค์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 2 คน ด้านเทคนิคภาพ 2 คน ด้านเสียง 2 คน รวมเป็น 6 คน

2. วิเคราะห์ข้อมูลของแบบทดสอบประสิทธิผล โดยใช้สถิติหาค่าประสิทธิผล (E.I.) โดยหาค่าสถิติของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังรับชมสื่อภาพยนตร์สารคดีแล้วนำข้อมูลการทดสอบคะแนนก่อนรับชมสื่อและคะแนนการทดสอบหลังรับชมสื่อมาวิเคราะห์หาค่าประสิทธิผล

3. วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดีโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.29) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ประสิทธิภาพด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านเนื้อหาและการลำดับเรื่อง ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.50) ด้านภาษา ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.27) รองลงมาคือด้าน ประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.17) และน้อยที่สุดคือ ด้านเสียง ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.38) ตามลำดับ

2. ประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดี ก่อนและหลัง รับชมภาพยนตร์สารคดี ผลปรากฏว่า คะแนนการทดสอบหลังจากรับชมภาพยนตร์สารคดีมีค่าสูงกว่าก่อนรับชมภาพยนตร์สารคดี ซึ่งนำผลมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยก่อนและหลังรับชมภาพยนตร์สารคดีพบว่า ดัชนีประสิทธิผลของภาพยนตร์สารคดีก่อนและหลังรับชมพบว่ามีค่าเท่ากับ 0.8026 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 80.26

3. ความพึงพอใจของผู้ชมหลังการรับชมภาพยนตร์สารคดี โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.43) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อย พบว่า ความพึงพอใจมากที่สุดคือ เนื้อหาที่มีความชัดเจนมีการดำเนินเรื่องอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.34) ภาพมีความเหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.34) เสียงดนตรีและเสียงประกอบอื่นๆ ที่ใช้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.34) เสียงและภาพมีความสอดคล้องกัน ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.34) ระยะเวลาความยาวของภาพยนตร์สารคดี ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.34) และภาพยนตร์สารคดีมีประโยชน์ควรค่าแก่การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.34) รองลงมาคือสีตัวอักษรมีความชัดเจน ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.39) และน้อยที่สุดคือตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสมกับภาพยนตร์สารคดี ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดีทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน พบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวมของภาพยนตร์สารคดีที่ทดสอบไปนี้โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก คือ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.29)

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลก่อนและหลังการรับชมภาพยนตร์สารคดี จากการทดลองใช้สื่อภาพยนตร์สารคดีกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินประสิทธิผลก่อนและหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี ซึ่งสร้างเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบและนำไปทดสอบกับประชาชนที่อยู่ในเขต หมู่ 1

ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คนโดยการเลือกแบบเจาะจงซึ่งจากการใช้การหาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ เป็นร้อยละ 80.26

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี ของประชาชนที่อยู่ในเขต หมู่ 1 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คนโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ ภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี ซึ่งสร้างเป็นคำถามให้เลือกตอบพบว่า ความพึงพอใจภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด (\bar{X}) = 4.73 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.43

อภิปรายผล

1. จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดีจากผู้เชี่ยวชาญ 6 ท่าน แบ่งเป็นการประเมินประสิทธิภาพด้านเนื้อหา ด้านเทคนิคและด้านเสียง พบว่า ประสิทธิภาพโดยรวมของภาพยนตร์สารคดี อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งได้ผลการประเมินมาจากการตอบแบบประเมินประสิทธิภาพของภาพยนตร์สารคดีที่ได้สร้างขึ้น โดยสร้างเป็นคำถามให้เลือกตอบ สอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาและการดำเนินเรื่อง ด้านภาพ ด้านตัวอักษร ด้านภาษา ด้านเสียงและด้านประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ภาพยนตร์สารคดีมีเนื้อหาที่ง่ายต่อการเรียนรู้ การนำเอาพิธีกรรมความเชื่อมาถ่ายทอดเป็นภาพยนตร์สารคดี โดยใช้พิธีกรรมความเชื่อในการฟ้อนผีมดผีเม็ง นั้นเป็นแบบแผนอันเป็นภูมิปัญญาแบบล้านนาการที่ได้มาซึ่งเป็นเรื่องที่ถ่ายทอดความจริงของชีวิตและสังคมซึ่งเข้ากับความหมายของ Raymond Spottiswoode (1969) นักวิชาการและผู้เขียนทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์เกี่ยวกับภาพยนตร์สารคดี ได้ให้ความหมายของภาพยนตร์สารคดีไว้ว่า ภาพยนตร์ที่จะเป็นภาพยนตร์สารคดีนั้น อยู่ที่เนื้อหาและวิธีการของภาพยนตร์ ที่สามารถถ่ายทอดการแสดงจากชีวิตจริง ซึ่งมนุษย์มีความสัมพันธ์อยู่กับองค์กรต่างๆ ของชีวิตและสังคม เรื่องราวดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสิ่งเหล่านี้เป็นการถ่ายทอดทางสังคม Parsons (1968) ได้กล่าวถึงไว้ว่าระบบสังคมประกอบขึ้นด้วยผู้กระทำมาปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์ที่มีลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน ผู้กระทำถูกจูงใจจากแนวโน้มด้านความพึงพอใจขั้นสูงและพฤติกรรมของพวกเขาเกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ ได้ถูกนิยามและสื่อสารในรูปของระบบโครงสร้างทางวัฒนธรรมและสัญลักษณ์ร่วม โดยประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งเป็นประเพณีที่น่าสนใจต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ประกอบกับเป็นเหมือนกิจกรรมท้องถิ่นที่จะรวมครอบครัว และกลุ่มคนในชุมชนให้เกิดความสนุกสนาน บันเทิงได้ หากทั้งความน่าสนใจในภาพยนตร์สารคดี และยังมีการเลือกใช้เสียงที่เหมาะสมกับภาพยนตร์สารคดี ทำให้ภาพยนตร์สารคดีเรื่องประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่ดีมาก สอดคล้องกับ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 438) นาฏศิลป์ไทย หมายถึง ศิลปะแห่งการแสดงท่าทางในการฟ้อนรำแบบไทยด้วยความประณีต

งคงาม เพื่อก่อให้เกิดความรื่นรมย์อันโน้มน้าวอารมณ์และความรู้สึกของผู้ชมให้คล้อยตาม ศิลปะประเภทนี้ต้องอาศัยการบรรเลงดนตรีและการขับร้องเข้าร่วมด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณค่ายิ่งขึ้น หรือเรียกว่า ศิลปะของการร้องรำทำเพลง

2. ประสิทธิผลก่อนและหลังรับชมภาพยนตร์สารคดีเรื่อง ประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง แบบล้านนา จากการทดลองสื่อภาพยนตร์สารคดี กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ มีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เข้ากับไปสู่ความหมายของ การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิดและความเข้าใจซึ่งในที่นี้คือ สติปัญญา (Cognitive Domain) อันหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง และด้วยทฤษฎีการสื่อสารตามแนวคิดในแบบจำลอง SMCR ของ เบอร์โล (Berio) จะให้ความสำคัญในปัจจัยต่างๆ ที่มีผลทำให้ การสื่อสารประสบผลสำเร็จได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะระดับความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งผู้รับและผู้ส่งต้องมีตรงกันเสมอทฤษฎีนี้ทำให้ ประสิทธิผลก่อนและหลังรับชมภาพยนตร์สารคดีเป็นกระบวนการรับรู้ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ จนมีความเข้าใจในสื่อที่ส่งไปได้เกี่ยวข้องกับ การถ่ายทอดความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ปฏิกริยาสะท้อนกลับเป็นปฏิกริยาที่ผู้รับสารตอบสนองต่อสารที่ได้รับในกระบวนการของการสื่อสาร ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบกับผู้รับสารหรือผู้ส่งสารฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรืออาจเกิดขึ้นกับทั้ง 2 ฝ่าย โดยผ่านกระบวนการสื่อสารที่มีการแลกเปลี่ยนรหัสหรือสัญลักษณ์ซึ่งกันและกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณรัตน์ จันทะลือ (2549) ได้ศึกษา เรื่องการสืบทอดความเชื่อ เรื่องผีปู้ตาของเขาวชน ชาติพันธุ์โส บ้านกอก ตำบลผาเสวย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีสำนึกร่วมในการสืบทอดความเชื่อ เรื่องผีปู้ตา จะนำไปสู่การรักษาโครงสร้างทางสังคมและความห่วงใยประเพณี วัฒนธรรมของคน ที่สำคัญ การอนุรักษ์และการสืบทอดความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นประโยชน์เพื่อเป็นกุศโลบาย ในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคม

3. ความพึงพอใจของผู้ชมภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี เรื่องประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง แบบล้านนาจากการแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ ภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี ซึ่งสร้างเป็นคำถามให้เลือกตอบ พบว่า ความพึงพอใจภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดีอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ซึ่ง Jacobson (1963: 92) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจคือ 1) ทักษะที่มีต่อสิ่งนั้น 2) ความพึงพอใจส่วนตัว 3) ความมีเสรีภาพในการแสดงออก 4) การมีส่วนร่วมกับสิ่งนั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉวีจิตยา แดงประเสริฐ (2553) ที่สรุปความหมายของ ความพึงพอใจว่า หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่เป็นไปในทางที่ดีและไม่ดี หรือในด้านบวกและในด้านลบหรือไม่มีปฏิกริยา คือ เฉย ๆ ก็ได้ส่วนในงานวิจัยนี้จะจำแนกเป็นความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองความรู้สึกภายใน เช่น ความรู้สึกรัก ชอบ

โกรธ เกิดขัด เป็นต้น โดยผู้รับชมภาพยนตร์สารคดีมีทัศนคติที่ดีต่อประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็ง หรือ ความพึงพอใจต่อภาพยนตร์เป็นไปในทางด้านบวก โดยมักจะให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่า พิธีกรรมความเชื่อเรื่องผีมดผีเม็งของชาวล้านนามีความน่าสนใจ เนื้อหาที่มีความชัดเจนดำเนินเรื่องอย่าง ต่อเนื่องภาพมีความเหมาะสม เสียงดนตรีและเสียงประกอบอื่นๆ ที่ใช้มีความเหมาะสมระยะเวลาความ ยาวของภาพยนตร์สารคดีในการรับชมเหมาะสมและภาพยนตร์สารคดีมีประโยชน์ควรค่าแก่การเรียนรู้ จากผลที่ได้ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ผู้วิจัยสามารถสรรค์สร้างเครื่องมือ คือ สื่อภาพยนตร์สารคดีให้มี ประสิทธิภาพ เพื่อถ่ายทอดศิลปะการแสดงในภาคเหนือมีความจำเป็นอย่างมาก ดังนั้นจะต้องได้ ภาพยนตร์สารคดี เรื่อง ประเพณีการฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนา เป็นภาพยนตร์สารคดีที่มีประสิทธิภาพ มากและมีประสิทธิผล ที่ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น และผู้ชมยังมิ ความพึงพอใจภายหลังรับชมภาพยนตร์สารคดี อยู่ในระดับพึงพอใจมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศุภลักษณ์ อภัยใจ (2555) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการชมภาพยนตร์สารคดีตุงล้านนา กับวิถีชีวิตคนนำไทยล้านนาในระดับมาก ด้วยสื่อภาพยนตร์สารคดีอยู่ในเกณฑ์ที่ดีแล้ว จึงมีความ เหมาะสม นอกจากนี้แล้วงานวิจัยชิ้นนี้ ควรเผยแพร่เพื่อเกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปได้รับรู้เรื่องราว ของประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งของคนไทยล้านนาในเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งที่มองไม่เห็น แสดง ถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนไทยล้านนาคือ เคารพรัก การรู้จักสำนึกกตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือบรรพชนที่ควรเคารพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เนื่องจากภาพยนตร์สารคดีสามารถนำไปใช้สื่อภาพยนตร์สารคดี นำเสนอประเพณีฟ้อนผี มดผีเม็งแบบล้านนาเท่านั้น ซึ่งการนำไปใช้เพื่อการเรียนรู้ผู้นำไปใช้อาจจะหาข้อมูลเพิ่มเติม นอกเหนือจากนี้เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็ง แบบล้านนา ให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้
2. ในการนำสื่อภาพยนตร์สารคดีไปใช้นั้นควรมีการจัดเตรียม อุปกรณ์ควรจะเป็นเครื่องเล่นดี วิดี เครื่องคอมพิวเตอร์ หากเป็นเครื่องแท็บเล็ต ควรจัดการไฟลัวิดีโอให้สามารถเข้ากันได้ก่อน เพราะมี ข้อจำกัดในเรื่องคุณภาพไฟล์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การออกแบบสื่อภาพยนตร์สารคดีเรื่อง ประเพณีฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนาเป็นประเพณี ฟ้อนผีมดผีเม็งแบบล้านนาในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง ที่มีอยู่ในเขตเมืองเท่านั้น แต่ยังมี

อีกหลายพื้นที่ในภาคเหนือตอนบนเพื่อความสมบูรณ์ในเรื่องราวต่างๆ ควรสืบหาและเก็บข้อมูลบันทึกเก็บเป็นคลังข้อมูลทางวัฒนธรรม ในเขตล้านนาต่อไป

2. การออกแบบสื่อภาพยนตร์สารคดีในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาในเรื่องของพิธีกรรมความเชื่อในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เช่น การเล่นผีหิ้งผีโรงในภาคอีสาน แม้กระทั่งพิธีกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สุดท้ายยังสามารถทำงานวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อหาประสิทธิภาพภาพยนตร์สารคดีในเรื่องอื่น และกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอื่นในดินแดนล้านนา

เอกสารอ้างอิง

ณัฐฐิยา แดงประเสริฐ. (2553). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการน้ำประปาอำเภอเกาะสมุย จังหวัด

สุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (บริหารธุรกิจ). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ธิดินัดดา จินาจันทร์และวราภา เลาหเพ็ญแสง. (2547). นิทานประจำถิ่นล้านนา เล่ม 1.เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด. (2542). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 . กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ศุภลักษณ์ อภัยใจ. (2555, มกราคม-มิถุนายน). ภาพยนตร์สารคดีคู่ล้านกับวิถีชีวิตไทยล้านนา.

วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ. 2(2): 75-91.

อรุณรัตน์ จันทะลือ. (2549). การสืบทอดความเชื่อเรื่องผีปู่ตาของเยาวชนชาติพันธุ์ผู้ไ้บ้านกอกอ ตำบลผาแสวง อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Jacobson, Pual B., Reavis, William C. and Logsdon, James A.T. (1963). **The Effective School Principle.** (2nd ed.) New York: Prentice-Hill Inc., Englewood Cliffs.

Parsons, T. (1968). Talcott. **The Social System.** New York: The Free Press.

Raymond Spottiswoode. (1969). **The Focal Encyclopedia of Film and Television Techniques.** University of California : Hastings House.
